

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ YABANCILARIN KARŞILAŞTIKLARI ÇALIŞMA SORUNUNA İLİŞKİN BİR İNCELEME

Şeyma BAŞBUĞ

*Gazi Üniversitesi SBE, Uluslararası İşletmecilik Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi*

ÖZET

Dünyada çatışma ve şiddet olaylarının artmasına bağlı olarak göç eden ve sığınma arayan insan sayısında artış görülmektedir. Türkiye sınırlarına gelen göçmen ve sığınma arayan insanlara uluslararası hukuk kurallarına uygun davranmaktadır. Göçmenler, ülkemizde çalışma hayatlarında dezavantajlı bir konumda yer almaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi kapsamında, Türkiye'deki Suriyelilere geçici koruma statüsü uygulanmaktadır. Bu yazımızda, geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'deki çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitlese Akın, Sığınmacı, Geçici Koruma Statüsü, Çalışma İzni, Geçici Koruma Yönetmeliği.

THE STUDY ABOUT THE FOREIGN LABOR LIFE PROBLEM THAT TEMPORARY PROTECTION STATUS ENCOUNTER

ABSTRACT

There has been an increase in the number of people who immigrate and asylum seeker due to the increase in the violence and clashes all over the world. Turkey threatens these people in line with the international norms. Immigrants take place in disadvantageous groups in working life in our country. Temporary protection status is applied to Syrians in Turkey within the scope of Law No. 6458 on Foreigners and International Protection Article 91. In this article, we discuss about Syrians', who have temporary protection status, challenges in working life in Turkey.

Key Words: Mass İnfux, Asylum-seekers, Temporary Protection Status, Work Permit, Temporary Protect Regulation.

GİRİŞ

Türkiye'ye çeşitli nedenlerle gelip de ülkesine dönemeyen veya başka bir ülkeye gidemeyen yabancılar daimi veya geçici suretle ülkemizde kalmak zorunda kalmışlardır. Bu kişilerin kalma süresi ve sayılarındaki artış, bu kişilere yönelik sosyal politikalar üretilmesini gerektirmiştir. Çalışma hakkı 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesi'nde birçok uluslararası ve bölgesel birçok sözleşme ve belgede sığınmacı yabancıların çalışma hakkı düzenlenmiştir. Kaldığı ülkede çalışma hakkına sahip olan kişi, hem başkalarına bağımlı yaşamasına son verecek, hem de menşe ülkeden ayrıldıktan sonra bile üretme beceri ve bilgilerini koruyacaktır.

Çalışma hakkı, insan onuruna yakışır bir şekilde herkese tanınmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) geçici koruma kapsamındaki kişilerin çalışma hakları detaylıca belirtilmiş ve ilgili yönetmeliklerde açıklanmıştır. Suriyeli sığınmacılar geçici kimlik belgelerinin düzenlenmesinden 6 ay sonra, kimliklerinin kayıtlı olduğu illerde çalışma izni için başvuru hakkını elde etmişlerdir. Yabancı kişi adına çalışma iznine işvereni e-devlet üzerinden başvuru yapmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalışma izni ikamet yerine geçmez, çalışma izinleri bir senelik alınmaktadır. Eğer ki bir kişi bağımsız çalışmak istiyorsa, işletmesinin kurulum işlemlerinden sonra kendisi başvurması halinde çalışma iznini alır. Saha çalışmalarında çalışma hakkının yürürlükte ve uygulamada bazı farklılıklar ile karşılaşıldığı görülmüştür. Yazımızda bu kapsamda geçici koruma statüsündeki kişiler ve bu kişilerin çalışma hakları incelenmiştir.

Yazımızda mevzuattan kaynaklanan sorunlardan ziyade uygulama sorunları üzerinde durulmuştur. Şüphesiz hukuk kuralları tarafları memnun edici olabilir. Ancak, çoğunlukla karşılaşıldığı gibi kuralların yeterince uygulanmaması sorunları çözmekten ziyade yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Bu amaçla çalışmamızda literatürden ziyade fiilen içinde bulunduğumuz organizasyon çalışmalarında elde ettiğimiz tecrübelerimiz üzerinde ağırlıklı olarak durulmaktadır.

1. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VE ÇALIŞMA HAKLARI

1.1. Geçici Koruma Statüsü

1999 yılında geçici koruma kapsamındaki kişiler için ülke dışı yerleşme kısıtlamaları oluşturuldu. Geçici koruma altındaki kişilerin sağlık, eğitim ve iş alanlarına ulaşmasında bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Ülkeler arası geçiş ve ziyaretlerine izin verilmemektedir. Bununla birlikte farklı ülkede yaşayan aile

bireyleri yanına dolaylı yoldan göç etmeleri kısıtlanmıştır¹ Bu kısıtlamaları düzenlemek için ilgili kanun ve yasa düzenlenmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91 inci maddesinde “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara” geçici koruma sağlanabileceği öngörülmüştür. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den yapılacak çıkış işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından 13 Ekim 2014 tarihinde çıkarılan yönetmelikle düzenlenmiştir.² Bu kapsamda göç idaresince geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan koruma olarak ifade etmiştir³. Geçici koruma statüsünün en belirgin unsuru “bireysel olarak uluslararası koruma işlemi yapılamama” olarak tespit edilmiştir.

13/10/2014 tarihinde yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği’nde Geçici Koruma; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” şeklinde tanımlanmıştır⁴. Ancak, kanaatimizce kanunda adı geçen “geçici koruma” statüsünden kimlerin yararlanabileceğinden hareket edilerek bir tanım yapılmış; geçici koruma kanunda tanım olarak kesin bir yargı içermediğinden çeşitli yorumlara açık bulunabilmektedir.

Bu kapsamda hazırlanan 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği’yle, 28/04/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti-

1 Steel, Z. Debrick, S.Brooks, R. Momartin, S. Alzuhairi, B. Susljik, I. (2006). “*Impact of Immigration Detention and Temporary Protection on the Mental Health of Refugees*”. Journal of Psychiatry. 188, 58-64

2 11.04.2013 tarihli R.G. No: 28615

3 http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_409_546_552_icerik

4 13.10.2014 tarihli R.G. No: 29153

ti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınmışlardır⁵. Böylece geçici koruma statüsüne alınan bu kişiler ülkemizde belirlenen yerlerde yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Geçici koruma rejimi altında, faydalanıcılara daha, kesin bir çözüm bulunana kadar Türkiye’de yasal olarak kalma, ülkelerine zorla gönderilmelerine karşı koruma, öncelikli ihtiyaçların karşılandığı hizmetlerden faydalanabilme dahilinde geçici koruma hizmeti sağlanmaktadır.

Mültecileri ve sığınmacıları dezavantajlı gruplar kategoriler sıralamak mümkündür⁶. Bu noktada sivil toplum kuruluşları dezavantajlı gruplar kategorisine giren mülteci ve sığınmacılara yönelik çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Dezavantajlı grupların içinde buldukları durumdan kurtulmak ve toplum tarafından kabul görmek ve toplumun merkezinde yer alabilmesi için, bu kişilerin toplumsal olarak bilinçlendirilmeye ihtiyacı duyulmaktadır⁷.

1.2. Geçici Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışma Hakkı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 49. maddesinde çalışmanın “herkesin” hakkı olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda devlet, çalışanların hayat şartlarını yükseltmek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri almaktadır. Çalışma hakkı sadece Türk vatandaşlarına değil, herkese tanınmıştır. Yeter ki usulüne uygun olarak ülkeye giriş yapsın ve oturma izni alınsın.

1932 tarihli ve 2007 Sayılı Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun getirmiş olduğu hükümlerle bazı işlerin sadece Türk vatandaşlarınca yapılabileceğini ve Türk vatandaşı olmayanlarca yapılmasının yasak olduğunu belirtmiş ve bu işleri teker teker saymak suretiyle

5 Bkz. 13.10.2014 tarihli R.G. No: 29153

6 Kahraman, Fatih. Kahraman, A.Burak. (2017). “Dezavantajlılığın Çocuk Halleri: Dünyada ve Türkiye’de Dezaavantajlı Gruplarda Yer Alan Çocukların Durumu”. *Gümmüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 8(20), 256-268.

Bozok, Nihan. (2011). *Ben Değerliyim Nar Taneleri: Güçlü Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi Güçlenme Hikayeleri Biriktiriyor*. Boyner Yayınları: İstanbul, s.17

Mayer, E .Steve.(2003). “*What’s Disadvantaged Group*“ http://www.effectivecommunities.com/pdfs/ECP_DisadvantagedGroup.pdf (13.07.2017).

UNESCO, (1998). “ *Education Strategies for Disadvantaged Groups, UNESCO working Documents in the Series IIEP Contributions*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001142/114204e.pdf> (13.07.2017).

7 Bozok, Nihan. (2011). *Ben Değerliyim Nar Taneleri: Güçlü Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi Güçlenme Hikayeleri Biriktiriyor*. Boyner Yayınları: İstanbul, s.17

tespit etmiştir. Kanunun 1 inci maddesi uyarınca, “Ayak satıcılığı; çalgıcılık; fotoğrafçılık; berberlik; müretteplik; simsarlık; elbise, kasket ve kundura imalciliği; borsalarda mubayaacılık; Devlet inhisarına tabi maddelerin satıcılığı; seyyahlara tercümanlık ve rehberlik; inşaat, demir ve ahşap sanayi işçilikleri, umumi nakliye vesaiti ile su ve tenvir ve teshin ve muhabere işlerinde daimi ve muvakkat işçilik; karada tahmil ve tahliye işleri; şoförlük ve muavinliği; alalümum amelelik; her türlü müesseselerle ticarethane, apartman; han, otel ve şirketlerde bekçilik, kapıcılık, odabaşılık; otel, han, hamam, kahvehane, gazino, dansing ve barlarda kadın ve erkek hizmetçilik (garson ve servant); bar oyunculuğu ve şarkıcılığı” gibi meslekler yabancıların yapamayacağı meslekler olarak sıralanmaktadır. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu’nda yabancıların hangi meslekleri yapamayacağı belirtilmiştir. Bu kanun ile yabancıların yapamayacağı meslekler açıklığa kavuşmuş oldu. Bu meslekler aşağıda sıralanmıştır:

- Diş tabipliği, dişçilik,
- Hastabakıcılık. (Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun uyarınca)
- Eczacılık (Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun uyarınca)
- Veterinerlik (Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun uyarınca)
- Özel hastanelerde sorumlu müdürlük (Hususî Hastaneler Kanunu uyarınca)
- Avukatlık (Avukatlık Kanunu uyarınca)
- Noterlik (Noterlik Kanunu uyarınca)
- Özel veya kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi (Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun uyarınca)
- Kara suları dahilinde balık, istiridyeye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık vb. (Kabotaj Kanunu uyarınca)
- Gümrük müşavirliği (4458 sayılı Gümrük Kanununun 227. maddesi gereğince)
- Turist rehberliği (6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanununun 3. maddesi gereğince).

Yukarıda bahsi geçen yasaklı meslekler dışında yabancılar Türkiye’de çalışabilmektedir. Türkiye’ye ülkelerindeki savaştan dolayı kaçıp sığınan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin bir kısmı Türkiye’de kötü şartlar altında

ve kayıt dışı olarak çalışma hayatına katılmaktadırlar. Kayıt dışı çalışma, insani olmayan koşulların uygulanmasına sebep olurken aynı zamanda çalışma hayatında da haksız rekabete yol açmaktadır. İhtiyaç duyan kişinin daha az ücretle çalışmayı kabul ettiği yapılan saha çalışmalarında görülmektedir. Temel geçimlerini sağlamak ve ailelerine bakabilmek adına birçok geçici koruma altındaki yabancı kötü şartlar altında çalışmaktadır. Bu kişilere tanınan çalışma hakkı ile birlikte kayıt dışı ve insani olmayan çalıştırma şartlarına engel olunmaya çalışılmıştır.

Ülkelerindeki savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan ve geçici koruma statüsünde olan kişilerin ülkede beledikleri süre arttıkça eğitim, sağlık, çalışma hayatına erişim hakkı, ekonomi, iletişim ve buldukları ülkenin kültürüne, yaşam tarzına uyum konusunda birçok sorunla karşılaşmaları görülmektedir. Geçici koruma kapsamındaki kişilere sağlanan çalışma hakkı kişilerin içinde buldukları topluma uyum sağlama sürecine yardımcı olacaktır.⁸ Çalışma hakkı bu kişilerin günlük yaşamını idame ettirmesi açısından büyük bir öneme sahiptir

Resmi rakamlara göre Türkiye'de bulunan geçici koruma kapsamındaki yabancıların sayıları üç milyonu geçmektedir. İstatistik sonuçlarında üç milyonu geçen geçici koruma kapsamındaki kişilerin verilerine göre barınak dışında yaşayan Suriyeli kişiler toplamda 2.950.285 oluşturmaktadır.⁹ Bu rakam dikkate alındığında yoğun bir kitlenin yaşamlarını sürdürebilmeleri, ailelerine bakabilmeleri ve hayatta kalabilmeleri için gelir getirici bir işte çalışmaları gerekmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 26. maddesi ile geçici koruma kapsamındaki yabancılarla; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesinde ise "iş piyasasına erişim hizmetleri" başlığı altında aşağıda sıralanan düzenlemeler getirilmiştir:

(1) Geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(2) Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabilir.

8 Kaya, Cansu. (2017). *Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü Sahibi Yabancıların Çalışma Hakları*. Hukuk Fakültesi Dergisi. 1(5), s: 57-77.

9 http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

(3) Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan hükümler saklıdır.

(4) Geçici korunanlara verilen çalışma izinlerinin süreleri, geçici korumanın süresinden fazla olamaz. Geçici koruma sona erdiğinde, bu kapsamda verilen çalışma izni sona erer.

(5) Geçici korunanlara verilen çalışma izni, Kanunda düzenlenen ikamet izinleri yerine geçmez.

Yukarıdaki düzenlemelerden de görüldüğü gibi geçici koruma kapsamındaki kişilere başvuruları halinde çalışma izni alma hakkı tanınmıştır. Bu hak hiçbir zaman geçici koruma süresini aşamayacaktır. Çalışma izninin geçici koruma süresinin aşmamasının sebepleri arasından, kişinin ülkesine geri dönme ihtimali de göz önünde tutulmuştur. Çalışma izni Çalışma Bakanlığı'nın izni doğrultusunda verilecektir.

1.3. Geçici Koruma Statüsündeki Kişilere Çalışma Hakkının Verilmesinin Yararları ve Sakıncaları

Türkiye'ye çeşitli nedenlerle gelip ülkesine dönemeyen geçici koruma kapsamında olan kişilere çalışma hakkı verilmiştir. Bu kişilere çalışma hakkının verilmesinin yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Ülkemizde, savaş şartlarından kaçıp sığınan birçok Suriyeli kişi vardır. Barınak dışında yaşayan geçici koruma kapsamında olan kişiler yaşamlarını devam ettirmek için Türkiye'nin birçok yerinde dilencilik yapmaktadır. Geçici koruma kapsamında olan bu kişilerin çalışma hayatına katılımları ile dilencilik yapan kişi sayısından bir azalma görülmektedir.
- Çalışma hakkı sağlanan yabancı geçimini sağlayacağı için toplumun huzurunu bozucu suç işlemez, toplumun sosyal dengesi bu kişilere verilen çalışma hakkı ile sağlanabilmektedir.
- Geçici koruma kapsamındaki kişiler dillerini ve kültürlerini bilmediği bir ülkede yaşamaya başlamıştır. Bu hakkın kendilerine verilmesiyle topluma entegre olmakla birlikte, içinde buldukları toplumun düzenine ayak uydurmaktadırlar.
- Geçici koruma kapsamında olan kişilerin bir kısmı ülkelerindeki savaş bitmesi halinde geri dönüş yapacaklarını söylemektedir. Bu kişilere tanınan çalışma hakkı ile geri dönüş için gerekli olan parayı bu süre zarfında biriktirebilmektedirler.

- Çalışma izni ile kayıt dışı istihdamı azaltmak, açık pozisyonlarda nitelikli veya niteliksiz eleman sıkıntısını gidermek, ülkenin SGK prim kaybını önlemek, işsiz bireylerin uzun vadede yaratabileceği sosyal zararları azaltmak amaçlanmıştır.
- Kayıt dışı çalışan birçok Geçici koruma kapsamında olan Suriyeli çalışma izni ile kayıt altına alınmıştır. Geçici koruma kapsamında olan kişilerin kötü koşullarda ve asgari ücretin altında çalıştırılması konusunda da bir sınırlama vardır. Bu koşullar ile Suriyelilerin işgücü piyasasında ücret seviyesinin altına düşmeleri engellenmektedir.
- Türklerin tercih etmediği açık pozisyonlarda (kaynakçı, metal işçisi, dikiş operatörü..) Suriyeli geçici koruma kapsamındaki kişilerin istihdam ederek iş gücü açığı gidermişlerdir.
- Geçici koruma altındaki yabancılar İŞKUR'un düzenlediği meslek ve işbaşı eğitim programlarına katılabileceklerdir. Böylece istihdamda barınak dışında yaşayan Suriyeliler de yer alabilecektir. İşgücünün açık olduğu alanlara yönlendirilmesiyle istihdam açığı kapatılabilir.
- Çalışma izni işveren tarafından alındığı için, ancak o iş yeri için geçerlilik sağlamaktadır. Çalışma izni sahibi yabancı şahsın izni başka bir iş yerinde geçerlilik kazanmaz.¹⁰ Bu uygulama ile yabancıların iş beğenmeyip sürekli olarak işini değiştirmesi önlenmiş ve kayıt altına alımı kolaylaştırılmıştır.
- İşverenler yanında çalıştırdığı ve çalışma izni almadığı her bir Suriyeli için ceza ödemekle yükümlü olmaktadır. Ceza miktarı SGK'ya ödenecek primden az olduğu için işveren açısından ceza miktarını ödemek caydırıcı bir nitelik kazanmaktadır. Bu yüzden işverenin, geçici de olsa çalıştırdığı kayıt dışı çalıştırdığı bir Suriyeli için SGK primi ödemek yerine kayıt dışı çalıştırmanın cezasını ödemeyi tercih ettiği görülmektedir.
- Kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı yönüyle herhangi bir sakınca görülmemesi durumunda geçici koruma altındaki kişiler belirlenmiş olan illerde kalmalarına izin verilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 24. Maddesinde geçici korunanlara illerde kalma hakkı verilmesi usul ve esasları Genel Müdürlükçe belirlenir.¹¹ Geçici barınma merkezleri dışında kalan yabancı kişiler, valilik tarafından belirlenen illerde kalır. Geçici koruma altındaki yabancıların çalışma izni hakkı valilikçe kalmalarına izin verilen

10 Bkz. <http://www.calismaizni.gov.tr/baskanlik/sikcasorulansorular/>

11 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>

ilde geçerlilik sağlamaktadır.¹² Bununla birlikte geçici koruma sağlayan yabancıların yerleştirilmesi valilik tarafından kontrol altına alınmaktadır. Aynı zamanda bu yabancıların çalışma hayatına katılımında tek bir şehre yığılması da önlenmektedir. Bu uygulama ile özellikle büyükşehirlerdeki Suriyeli sayısı kontrol altına alınabilmektedir. Çalışma izni sahibi yabancı şahsın bulunduğu il sınırları çizilmiş olur ve bir ilden başka bir ile gidecek olursa ilgili makamlarca alınan izin sayesinde olmaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki kişilere çalışma hakkının verilmesi bazı sınıtlara yol açmaktadır. Bu kişilere çalışma hakkının verilmesinde yaşanan sıkıntılar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Türkiye'nin işsiz nüfus sayısı oldukça yüksektir. Yabancılar için çalışma izninin avantajlı hale getirilmesi, sığınmacı istihdama yönelik tercihin arttırılmasına neden olmaktadır. Bu durum Türkiye'nin işsizlikle mücadelede engelleyici bir unsur olmaktadır.
- 2013 yılında AFAD'ın yaptığı saha araştırmasına göre, Suriyelilerin %51'i kamp içinde yaşamaktadır. Kamp dışında yaşayanların %77'sinin ise iş aradığı kaydedilmiştir. İlgili araştırmada Türkiye'de işsizlik oranının %10 olduğu görülmüş, kamp dışında yaşayan 2.2 milyon Suriyelinin de büyük bir oranının işsiz olduğu görülmüştür¹³. Bu rakam dikkate alındığında işsiz olan Suriyelilerin ekonomiye katkı sağlamadıkları görülmektedir.
- Ucuz Suriyeli işgücü bulan birçok işverenin Türk çalışanların yerine Suriyelileri tercih ettiği görülmüştür. Bu durum Türkler ve Suriyeliler arasında bir haksız rekabet doğurmuş, ayrıca toplum içi huzursuzluğa yol açmıştır.
- Suriyeli çalıştırmak isteyen bir işveren için artı bir masrafın ortaya çıktığını görmek mümkündür. İşveren bir senelik çalışma izni karşılığında devlete harç ödemek zorunda kalmış, ayrıca işverenin her sene bu harcı ödemesi gerekmektedir.

12 Bkz. <http://www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuygulama.pdf> (ÇSGB, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi'nin 3. bölümünde belirtilen çalışma izni başvuru şartlarının "c" bölümünde Geçici koruma kaydına göre yabancıya kalma hakkı sağlanan ilde çalışmak üzere başvuru yapılması olarak belirlenmiştir.)

13 Güven, Esmâ. (2016). "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri". İlemblog. No:2.

- Sığınmacıların ekonomik olarak bütün şehirlerde yarattığı etki ev kiralarda görülen artıştır¹⁴. Bu durum ev sahipleri açısından bir fırsat olarak görülmektedir. Fakat ev fiyatlarındaki fahiş artış nedeni ile Suriyeli sığınmacılar bu kirayı fazla karşılayamamaktadır. Aynı zamanda Suriyelilere kiralanen evlerden kira alınmaması yerel halkın tepkisine yol açmaktadır.
- Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin üniversite ve üzeri mezunların diploma denkliklerinin bulunmaması sebebi ile akademide, hastanede veya okullardaki meslekleri yapamamaktadırlar. Bu kişiler yaşamlarını sürdürmek için başka işlerde çalışmaları sorun olmuştur¹⁵. Ayrıca Suriyelilerin eğitim düzeylerinin ilkokul ve altı eğitim düzeyi olduğu dikkate alınrsa ,Türkiye'nin uzun vadede sosyal iyileşmesine ve ekonomik katkısına sınırlı olacağı görülmektedir. Bu durum ise Türkiye'ye uzun vadede ciddi bir eğitim maliyeti oluşturabilir.

2. GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN ÇALIŞMA HAYATINDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Yabancıların çalışma hayatındaki hassas noktalar, yerel halkın yaşadığı endişenin giderilmesi ve zor durumdaki kişilerden istifade edecek emek sömürsünü amaçlayanların önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma hayatında karşılaştığı sorunları; idari politikadan kaynaklanan, çalışma izni ve işletme hakkı verilmesinde yaşanan sorunlar, koruma kapsamındaki kişilerden kaynaklanan, işveren ve çevresinden kaynaklanan sorunlar olmak üzere sıralamak mümkündür.

2.1. İdari Politikadan Kaynaklanan Sorunlar

Geçici Koruma Yönetmeliği her ne kadar yabancıların çalışma izni olmadan çalışmalarına izin vermese de uygulamada çok daha farklı olduğu görülmektedir. Çoğu işverenler geçici koruma sahibi yabancı uyruklu kişileri çalışma izni olmadan asgari ücretin altında bir rakamla çalıştırmaktadır. Bu durumun sonucunda Türk çalışanlar ve geçici koruma altında olan yabancılar arasında bir haksız rekabet doğurmaktadır. Geçici koruma altındaki yabancı çok az miktara sigortaya kayıtsız çalışmayı kabul etmekte ve bu durum çoğu zaman işveren için daha az masraf olarak görülmektedir. İşveren karşılaştığı bu kayıt dışı çalıştırmadan dolayı Türk çalışanın yerine çoğu zaman geçici koruma altındaki yabancıyı çalıştırmayı tercih etmektedir.

14 Güven, Esmâ. (2016). "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri". İlemblog. No:2.

15 Güven, Esmâ. (2016). "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri". İlemblog. No:2.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin kaydı alınırken kimin hangi işe ihtiyacı olduğu bilinmediği için doğru yönlendirmeler yapılamamaktadır. Aile sosyal ve Politikalar Bakanlığı'nın 07-09 Aralık 2015 tarihlerinde Ankara'da gerçekleşen "Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları" Koordinasyon ve Planlama Çalıştay raporuna göre aşağıda belirtilen noktalara değinilmiştir¹⁶.

- Hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılarak sektörel ve iş piyasası ihtiyaç analizleri yapılmalıdır.
- Geçici koruma altındaki nüfusun iş ve meslek becerileri ortaya çıkarılmalı ve elde edilen bilgiyi Türkiye iş piyasası ve sektörel ihtiyaçlar ile ilişkilendiren analizler yapılmalıdır.
- Kısa ve uzun vadede ihtiyaçlar belirlenerek meslek eğitim programları açılmalı ve mevcut programlar geliştirilmelidir. İŞKUR'un işbaşı eğitimi Suriyelilere hizmet verebilecek düzeye getirilmelidir. Ayrıca bu kişiler İŞKUR'a kayıt yapturmaları için teşvik edilmelidirler.
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerin mevcut iş ve meslek becerilerinden yararlanmak, vasıfsız olanları ihtiyaç doğrultusunda eğitmek ve iş piyasasına kazandırmak amaçlı eğitim programları geliştirilmelidir ve bunun için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- İller bazında piyasa ihtiyaç analizleri yapılmalı ve veri eksiklikleri giderilmelidir.
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerin mevcut yaşama ve çalışma koşulları belirlenmelidir.
- Uyum ve işgücü pazarına entegrasyonda Suriye'den gelen ve burada iş kuran sermaye sahiplerinin de Suriyelilere yönelik istihdam oluşturulması konusunda cesaretlendirilmeli ve onlarla işbirliği yapılmalıdır.

Yukarıda da belirtilen unsurlara göre, nitelikli Suriyeli geçici koruma kapsamındaki kişiler için çalışabilecekleri iş ihtiyaç analizi yapılmalıdır.

Çalışma izni alan işveren her bir yabancı çalışan için kişi başı 600.50 TL¹⁷ (2017 Ocak ayı itibarı ile) ödemek zorundadır. Bu miktar çoğu işveren için bir yük arz etmektedir. İşverenler bir senelik çalışma izni harcını ödemekten kaçınmakta ve yanında bulunan yabancı sigortalıyı kaçak çalıştırmaktadır. Hükümetin denetlemesindeki yetersizlikten dolayı işveren böyle bir kayıt dışı

16 http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf

17 Bkz. <http://www.calismaizni.gov.tr/calisma-izni/harc-ve-banka-bilgileri/>

çalıştırma yöntemine gitmektedir. Denetleyici makamların kaçak çalıştırılan geçici koruma kapsamındaki yabancıları belirlemek adına daha detaylı bir takip yapmaları gerekmektedir.

Çalışma izni Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilmesinin uzun sürmesi bazı sorunlara yol açmaktadır. Özellikle son aylarda çalışma izninin önemsiz detaylarla iptal edilmesi ve başvurunun sonuçlandırılmasının uzun sürmesi, işvereni nitelikli yabancı işgücünden mahrum etmektedir.

2.2. Çalışma İzni ve İşletme Hakkı Verilmesinde Yaşanan Sorunlar

Çalışma izni işveren veya belli bir işletme üzerinden alınmaktadır. 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'yle geçici koruma kapsamındaki yabancılara işyeri kurma ve işletme hakkı verilmiştir. Bu noktada geçici koruma altındaki yabancı çalışma iznini kendisi alır. Yabancı kişinin işyerine ait vergi numarasının olması halinde kendi firmasını veya işletmesini kurabilir. Bağımsız çalışma izni başvuru koşullarını taşıyan geçici koruma kapsamındaki kişiler, bağımsız çalışma izni için doğrudan başvuru yapabilirler. Ancak uygulamada bir farklılık doğmaktadır. Vergi numarasını alan geçici koruma sahibi kişi, e-devlet kapısı üzerinden çalışma iznine başvuru yapabilmektedir. E-devlet üzerinden yapılan başvuruda bağımsız çalışma izni başvurusu bulunmamaktadır. Birçok belediye, ruhsat verme aşamasında geçici koruma sahibi kişinin çalışma izninin olmasına rağmen “bağımsız” ifadesinin bulunmamasından dolayı çalışma iznini kabul etmemektedir. Bundan dolayı bir belirsizlik ortaya çıkmaktadır.

Yabancıların Çalışma İzinleri Uygulama Rehberi'nde¹⁸ “bağımsız” olarak çalışacak yabancılara Türkiye’de en az beş yıl kanuni ve kesintisiz ikamet etmiş olmaları, çalışmalarının, ekonomik değer katması ve istihdam üzerinde olumlu etki yaratması şartı aranmaktadır. Ayrıca uygulama rehberinde “bağımsız çalışma izin belgesi”nin üç ay süre ile geçerli olduğu görülmektedir.

Çalışma iznini alan yabancı, işletmesini kurması için tüm belgelere sahip olmasına rağmen çoğu zaman birçok idari kuruluş tarafından kabul görmemektedir. Genellikle büyük şehirlerde (Ankara, İstanbul, İzmir gibi) yabancıların işletme kurması prosedürleri ağır işlemekte ve çoğu zaman bu işletmeyi kurması yetkililer tarafından izin verilmemektedir. Suriyeli geçici koruma

18 Bkz. Aydın, Fazıl. (2014). “Yabancıların Çalışma İzinleri Uygulama Rehberi”.ÇSGB: Ankara.

altındaki kişilerin yoğun olarak yaşadığı bazı şehirlerde de (Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin gibi) alınan çalışma izinleri ile Suriyeli kişiler işletmelerini kurabilmektedir. Bu noktada da Türkiye'nin farklı şehirlerinde uygulamanın çok farklı olduğu görülmektedir. Hatta aynı şehirde bulunan belediyelerin her birinin uygulamasının farklı olduğu görülmektedir. Birçok saha çalışmasında başka bir belediyenin mevcut çalışma iznini kabul ettiği, diğer belediyenin ise çalışma izninde “bağımsız” ifadesinin olmamasından dolayı Suriyeli kişilere ruhsat hakkı tanımaması ile karşılaşmaktadır.

Suriyeliler genellikle küçük işletme kurmaktadır ve Türkiye'nin birçok yerinde kayıt dışı olarak dükkan açıp işletmektedirler. Suriyeli dükkan sahibinin zabıta tarafından yeteri kadar kontrol edilmemesi üzerine hiçbir işlem yapılmamaktadır. Ayrıca, zabıta açısından bakacak olursak, kaydı dahi bulunmayan bir şahsı cezalandırma işlemine tabi tutamamaktadır.

2.3. Koruma Kapsamındaki Kişilerden Kaynaklanan Sorunlar

Geçici koruma kapsamındaki birçok Suriyeli kişi yaşamlarını sürdürmeleri ve ailelerine bakabilmek için çalışmaktadır. Buldukları ülkenin dilini ve hukukundaki kendilerine verilen istihdam hakkını bilmediklerinden çoğu kişi çalışma izni olmadan düşük ücrete çalıştırılmayı kabul etmektedir. Birçok işveren geçici koruma kapsamındaki kişinin mağdur durumu kullanmakta ve kişiyi kayıt dışı çalıştırmaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler nitelik gerektirmeyen ve ağır işlerde çalışmaktadır. Yine görülmektedir ki, çalışma izni sahibi olmayan işçinin ağır şartlar altında çalışması sonucu iş kazası geçirmesi halinde “Geçici Koruma Kapsamındaki Yönetmelik” hükmünün kendisine vermiş olduğu sigorta hakkından yararlanamamaktadır¹⁹.

Mülteci çocukların gelişimi için eğitim önemli bir kavram haline gelmektedir. Okul giden mülteci çocuğun toplumla kaynaşmasını etkiler. Aynı zamanda mülteci çocuğun bireysel olarak toplumda var oluş sürecine etkisi olmaktadır²⁰. Savaş dönemini psikolojik bir buhranla atlatan mülteci çocuğun eğitim hayatına katılmasıyla bu dönemi daha rahat atlatacağını söylemek mümkündür. Ayrıca mülteci çocukların küçük yaştan itibaren eğitim görmesiyle içinde buldukları toplumla iletişimi daha kolay sağlayacaklardır.

19 R.G. Geçici Koruma Yönetmeliği No:29153

20 Fazal, M. Stein, A. (2002) . “*The Mental Health of Refugee Children*”. Archives of Disease in Childhood. 87, 366-370.

Suriye’den gelenlerin büyük bir kısmı çocuk işçi sınıfını oluşturmaktadır. Türkiye’de bulunan yaklaşık 2.5 milyon Suriyeliden ortalama 300 bininin çalıştığı söylenebilir. Bu rakam dikkate alındığında çocuk işçi sayısının fazla olduğunu söylemek mümkündür²¹. Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in 5. maddesi’ne göre çocuk ve genç işçiler ağır işlerle çalışamaz ve çalıştırılmazlar²². Kanundaki bu maddenin aksine, geçici koruma altındaki 18 yaş altı çocuklar birçok ağır işte, yasal olmayan yollarla çalıştırılmaktadır. Çocuk işçiliği dünyanın birçok yerinde önüne geçilemeyen temel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın gündeminde yer alan bu sorun, çocuğun sadece beden ve ruh sağlığını değil, aynı zamanda daha sonraki yaşantısını da olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacı çocukların çoğunun kayıt dışı da olsa çalışmak zorunda bulunmaları eğitimlerini bırakmalarına neden olmaktadır. İstihdam edilen çocuklar, psiko-sosyal sorunlar, kötü çalışma koşulları, çalışma sürelerindeki dengesizlik, düşük ücret, sosyal güvenlik ve işçi sağlığı problemleri ile karşı karşıya kalmaktadır.²³ Türkiye’de de çözüme kavuşmamış bir sorun olan çocuk işçiliğine, Suriyeli çocuk işçiler de katılmaktadır. Yeterli eğitimi alamayan Suriyeli çocuklar Türkiye’nin geleceği için su oranının artmasında büyük bir tehlike arz edebilir.

2.4. İşveren ve Çevreden Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye’de yabancılar çalışma izni olmaksızın çalışamaz ve çalıştırılmaz.²⁴ Çalışma iznini işveren yanında çalıştırdığı her bir yabancı için 1 yıllık zaman dilimini kapsayacak şekilde alabilir. Çalışma iznini alan işveren yanında çalışan yabancıya asgari ücret altı bir ücret ödeyemez ve çalışma izni sahibi yabancı Türk işçilerin sahip olduğu haklardan yararlanabilmektedir. Bu haklara rağmen Suriyeli geçici koruma altında olan birçok kişi ırkçılık ve başka sebeplerden dolayı kendilerine verilen haklardan tam anlamıyla yararlanamamaktadır.

Suriyeli birçok nitelikli kişinin ağır işler yaptığı saha çalışmalarında görülmektedir. Arabasını Suriyeli nitelikli elemanlara yıkattığı için övünen kişileri görmek mümkündür. Nitelik gerektirmeyen işlerde Suriyeli bir veya birden fazla dil bilen nitelikli elemanların çalıştırıldığı görülmektedir.

21 Güven, Esmâ. (2016). “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”. İlemblog. No:2.

22 Bkz. Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik - Resmi Gazete Tarihi: 06.04.2004 Resmi Gazete Sayısı: 25425

23 HARUNOĞULLARI, Muazzez. (2016). *Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği*. Göç Dergisi. 3(1), 29-63

24 Bkz. <http://www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuygulama.pdf> ÇSGB, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi 4. bölüm)

Çalışma izni olmayan Suriyelilerin yaşamlarını devam ettirmeleri için kayıt dışı çalıştıkları herkes tarafından bilinmektedir. İş bulma konusunda sorun yaşayan Suriyeliler birçok işveren açısından “ucuz işgücü” bakımından avantaj olarak görülmektedir. Başta inşaat sektörü olmak üzere Suriyeliler yeni bir taşeronluk yapısını oluşturmaktadır²⁵.

Nitelikli elemanların çoğunluğu maalesef ki emeğinin karşılığını alamadan çalışmaktadır. Örneğin, Ankara'nın Altındağ Siteler bölgesinde bir mobilyacıda asgari ücretle çalışan bir Suriyeli eleman ana dili dahil olmak üzere Türkçe, İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Bu kişi Türkçeyi iyi konuşabilmesine ve mühendis olmasına rağmen vasıf gerektirmeyen bir iş yapmaktadır. Bunun gibi daha birçok nitelik sahibi olan, birden fazla dil bilen veya ülkesinde kendi işletmesinin sahibi olan birçok kişinin aynı koşullarda çalıştığı görülmektedir. Çoğu işveren bu kişileri “nitelsiz elaman” olarak işe almakta, fakat iş yükünün çok daha üstünde görevler yükleyerek az ücretle çalıştırdığı görülmektedir.

3. DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Çalışma hakkı evrensel olarak herkese verilmiştir. Kişinin “insanca” yaşaması ve temel geçim kaynaklarını sağlayarak yaşamını sürdürebilmesi için gelir getirici bir işte çalışmasını gerektirmektedir. Ülkelerindeki savaştan ve zulümden kaçıp başka yerlere giden Suriyeliler için ise Türkiye’de yönetmelik düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre bu kişilere çalışma hakkı verilmiştir. Suriyeliler de evrensel olarak “herkese” verilen çalışma hakkından bu şekilde yararlanmış ve yararlanmaya devam etmektedir.

Ülkesini terk eden sığınmacılar farklı sıkıntılarla karşılaşabilmektedirler. Bu sıkıntılar kişilerde psikolojik sorunlar yaratabilir. Bu sorunları ana vatanını- barınağını terk ettikleri sırada karşılaştıkları travmalar, güvenli bölgeye göç ederken yaşadıkları sorunlar ve yerleştikleri ülkede “göçmen- mülteci” olma durumunda karşı karşıya kalmaları şeklinde sıralayabiliriz²⁶. Kültür değiştirilmesi güç olan normlardan biridir. Ülkesini ter edip başka bir ülkeye yerleşen ve o ülkenin kurallarına göre yaşamaya çalışan her kişinin alışma sürecinden geçmesi gerekmektedir. Kültürel farklılıklardan dolayı herkesin alışma süreci farklılık göstermektedir. Hem kültürel farklılıklardan, hem de içinde bulunduğu toplumun kanunundaki farklılıklardan dolayı Suriyeliler çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Aynı şekilde Türk toplumu da bazı zorluklarla karşılaşmak-

25 Güven, Esmâ. (2016). “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”. İlemblog. No:2.

26 Fazal, M. Stein, A. (2002). “*The Mental Health of Refugee Children*”. Archives of Disease in Childhood. 87, 366-370.

tadır. Kimi zaman Türk toplumu alıştığı yaşam tarzının dışına çıkmakta ve Suriyelilerle bir uyum süreci içine girmektedir. Karşılaşılan sıkıntılardan biri de Suriyelilere verilen çalışma izninde karşılaşılan zorluklardır.

Suriyeli sığınmacılar geçici kimlik belgelerinin düzenlenmesinden 6 ay sonra, kimliklerinin kayıtlı olduğu illerde çalışma izni için başvuru hakkını elde etmişlerdir. Yabancı kişi adına çalışma iznine işvereni başvuru yapmaktadır. Suriyeli sığınmacılara kendi işletmelerini kurma hakkı da verilmiştir. Kişiler bağımsız çalışma izni alarak işletmelerini kurmaktadır. Saha çalışmalarında çeşitli sorunlara rastlanmış ve sorunların önüne geçilmesi düşünülmektedir. Geçici Koruma Kapsamındaki Kanunun yürürlüğe girmesiyle biçimsel olarak çalışma izni kuralları belirlenmiştir. Ancak, çalışma izninin uygulanmasında birçok farklılık olduğu ve bu farklılıklarının da anlaşılammaya yol açtığı görülmektedir.

İşletme hakkının da ne kadar süreceği ayrı bir tartışma konusudur. Çünkü çalışma izni bir senelik alınmaktadır, buna bağlı olarak da işletme ruhsatının süreli olarak verilmesi gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacılar düşük ücretlerle ve uzun çalışma saatlerinde, eğitimleri ve becerileri ne olursa olsun genellikle beden gücüne dayalı işlerde çalışıyorlar. Genellikle bu işlerde geçici ve sosyal güvencesi olmayan bir şekilde çalışmaktadırlar. Suriyelilerin bu şekilde çalışmaları Türkiye'nin ekonomik kaybına yol açmaktadır. Aynı zamanda bu kişilerin haftalarca çalışıp karşılığını alamaması, iş gücü kaybıyla hatta ölümle sonuçlanan iş kazalarında şikayet edebilecek bir merciinin olmadığı görülmektedir. İşveren bu durumlarda "git nereye başvurursan başvur" dediği görülmektedir.

Ayrıca, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) izinsiz çalışan mültecilerin sınır dışı edilme riski de mevcut. Her ne kadar ulusal ve uluslararası hukukta «geri göndermeme kuralı» ile ülkelere geri gönderilmelerini engellese de, pratikte çalışma izni olmadan çalıştığı için kişilerin sınır dışı edilmesi söz konusu olabilir.

Ekonomik sıkıntılar içindeki Suriyeli çocuklar kendi çabalarıyla aile bütçesine katkı sağlamak gibi bir sorumluluk üstlenmişlerdir. Bununla birlikte okul çağında olan birçok çocuk eğitimlerini tamamlayamadan işgücüne katılmakta ve ağır işlerde, kayıtsız olarak çalıştırılmaktadır. Suriyeli çocukların eğitimi dikkate alınmazsa gelecek yıllarda Türkiye için bir tehdit oluşturabilir. Ayrıca eğitim seviyesi düşük olan genç ve çalışma çağındaki kişilere Türkçe dil eğitim kursları, meslek edindirme kursları açılmalıdır. Böylece bu kişiler için içinde buldukları toplumla kaynaşma süresi hızlandırılabilir. Niteliksiz iş gücüne sahip olan Suriyeli sığınmacıların diplomaları tanınarak, kendi mes-

leklerinde çalışma imkanı sunulabilir. Bununla birlikte bu kişiler Türkiye'ye katkı sağlayabilir.

Suriyeliler ilk geldikleri yıllarda geri gönderilecek gözüyle bakılırken, günümüzde artan bir nüfusla karşılaşılmaktadır. Suriyeli nüfusundan ekonomik olarak yararlanmak için onların işgücü piyasasına ve üretim hayatına katılımını sağlamak gerekmektedir. Buna bağlı politikaların geliştirilmesi Türkiye'nin gelecek yıllardaki ekonomik büyümesine imkan sağlayabilir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin dış ticaret üzerine etkileri ise, sanayi düzeyindeki gelişmişlik ve mülteci akını öncesi dış ticaret düzeyine bağlı olarak şehirden şehre farklılaşmaktadır.

Suriyelilere ucuz işçi ucuz işçi gözüyle bakmamalı, onlara insani standartlarda çalışma imkanı sunarak Suriyeli zorunlu göçmenlere iş imkanı sağlayan işyeri sahiplerine belli oranlarda teşvik primi ödenmesi girişiminde bulunulabilir.

Türkiye'de bulunan birçok sivil toplum ve yardım kuruluşlarının Suriyeli sığınmacılara yapacakları yardımlar için bölgedeki yerel firmaları tercih etmeleri hem ülke içi ekonomi açısından hem de yerel halkın Suriyeli sığınmacıları kendilerine bir yük olarak görmelerine engel olması açısından olumlu bir girişimdir. Bu girişimin sürekliliği sağlanmalıdır.

Birçok Suriyeli mülteci kendi işletmesini kurmaktadır. Bu kişiler için vergi düzenleme konusunda bir açıklık getirilmemiştir. Bu sebeple eğer sığınmacıların vergi ödemeleri noktasında bir düzenleme yapılmamış ise bu hususun ele alınması ve aldıkları ücretlere göre vergi ödeme zorunluluklarının getirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'ye bu kadar büyük bir kitlesel göçün gerçekleşmesinin oluşturduğu sıkıntılar ve bazı aksaklıklar olduğu bir gerçektir. Bununla birlikte Suriyelilerin iş hayatında yaptıkları katkılar Türkiye'ye fırsat oluşturacaktır. Ancak bu fırsat amaç olarak görülmemelidir. Sığınmacılar külfet olarak görülmemeli, emek ve duyguları bu yönde israf edilmemelidir. Toplumun yapısını bozmadan uyum süreci sağlanmalı ve Suriyelilerin de herkes gibi çalışma haklarının olduğu unutulmamalıdır. İnsani olan bu hak Suriyeli sığınmacılara da insani olarak sağlanmalı.

KAYNAKÇA

Aydın, Fazıl. (2014). "Yabancıların Çalışma İzinleri Uygulama Rehberi." ÇSGB: Ankara.

Bozok, Nihan. (2011). *Ben Değerliyim Nar Taneleri: Güçlü Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi Güçlenme Hikayeleri Biriktiriyor*. Boyner Yayınları: İstanbul, s.17

Fazal, M. Stein, A. (2002) . “*The Mental Health of Refugee Children*”. Archives of Disease in Childhood. 87, 366-370.

Güven, Esmâ. (2016). “*Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri*”. İlemblog. No:2.

HARUNOĞULLARI, Muazzez. (2016). “*Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği*”. Göç Dergisi. 3(1), 29-63

Kahraman, Fatih. Kahraman, A.Burak. (2017). “*Dezavantajlılığın Çocuk Halleri: Dünyada ve Türkiye’de Dezavantajlı Gruplarda Yer Alan Çocukların Durumu*”. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 8(20), 256-268.

Kaya, Cansu. (2017). “*Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Sahibi Yabancıların Çalışma Hakları*”. Hukuk Fakültesi Dergisi. 1(5), 57-77.

Mayer, E .Steve.(2003). “*What’s Disadvantaged Group*“ (http://www.effectivecommunities.com/pdfs/ECP_DisadvantagedGroup.pdf) (13.07.2017).

Steel, Z. Debrick, S.Brooks, R. Momartin, S. Alzuhairi, B. Susljik, I. (2006). “*Impact of Immigration Detention and Temporary Protection on the Mental Health of Refugees*”. Journal of Psychiatry. 188, 58-64

Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik “SOSYAL UYUM VE PSİKOSOSYAL DESTEK ÇALIŞMALARI” Koordinasyon ve Planlama Çalıştay Raporu- 2016

İnternet Kaynakları

UNESCO, (1998). “ *Education Strategies for Disadvantaged Groups, UNESCO working Documents in the Series IIEP Contributions*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001142/114204e.pdf> (13.07.2017).

http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (erişim tarihi: 24.09.2017)

<http://www.calismaizni.gov.tr/calisma-izni/harc-ve-banka-bilgileri/> (erişim tarihi: 29.09.2017)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (erişim tarihi: 25.09.2017)

<http://www.aksam.com.tr/-okan-guray-bulbul/yazarlar/suriyelilere-calisma-izninini-zarari-yok-yarari-var/haber-481486> (erişim tarihi:25.09.2017)

http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf (erişim tarihi:25.09.2017)